

Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu

Općina Štrigova

Izdavačka kuća Meridijani

Pod pokroviteljstvom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti

---

Z N A N S T V E N I   S K U P

JOSIP BEDEKOVIĆ

I N J E G O V O   D J E L O

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

mh
maticahrvatska

OGRANAK
MATICE HRVATSKE
U ČAKOVCU

OPĆINA
ŠTRIGOVA

IZDAVAČKA
KUĆA
MERIDIJANI

Štrigova, na dan sv. Jeronima, 30. rujna 2017.

Organizatori znanstvenog skupa:

Općina Štrigova

Župa sv. Marije Magdalene u Štrigovi

Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu

Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije Tkalčić

Družba Braća Hrvatskoga Zmaja, Zmajski stol Čakovec

Zrinska garda Čakovec

Izdavačka kuća Meridijani

Pod pokroviteljstvom:

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Znanstveno-radni odbor: akademik Dragutin Feletar (predsjednik), biskup varaždinski msgr. Josip Mrzljak, župan međimurski Matija Posavec, načelnik Općine Štrigova Stanko Rebernik, prevoditelj prof. Marko Rašić, župnik msgr. Leonard Logožar, predsjednik čakovečke Matice hrvatske prof. Ivan Pranjić, predsjednik Zrinske garde dipl. oec. Alojzije Sobočanec, pročelnik Zmajskog stola Čakovec dipl. iur. Marijan Ramušćak, tajnik Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije Tkalčić dr. sc. Stjepan Razum, prof. dr. sc. msgr. Joraj Kolarić, mr. sc. Ivan Zvonar, književnik mr. sc. Ernest Fišer, gvardijan franjevačkog samostana u Čakovcu fra Željko Željeznjak i dipl. oec. Tomo Blažeka (tajnik odbora).

Urednik programa: Dragutin Feletar, prijelom: Saša Bogadi,
tisak: Bogadigrafika, Koprivnica, 2017.

PROGRAM ZNANSTVENOG SKUPA

- 9,00 sati** SVETA MISA U CRKVI SV. JERONIMA U ŠTRIGOVI
Predvorje Osnovne škole u Štrigovi
- 10,30 sati** Svečano otvaranje znanstvenog skupa
Pozdravni govori uzvanika
- 11,00 sati** Izlaganja sudionika skupa (13 referata)
(Pauza nakon 7. referata)
- 14,00 sati** Predstavljanje knjige Josipa Bedekovića
- 14,30 sati** Odlazak na zajednički ručak

Dobro došli!

RASPORED IZLAGANJA

Predvorje Osnovne škole u Štrigovi

- 10,30 sati** Svečano otvaranje znanstvenog skupa
Govore predstavnici Međimurske županije, Općine Štrigova, Ogranka Matice hrvatske u Čakovcu, te pokrovitelja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
- 11,00 sati** Početak znanstvenih referata
Moderator: Juraj Kolarić
- **D. Feletar:** Josip Bedeković i njegova povijesno-zemljopisna monografija Međimurja
  - **J. Kolarić:** Sv. Jeronim, svećenik i crkveni učitelj (347.-420.)
  - **S. Razum:** Dvojbe o zemljopisnom smještaju antičkog Stridona, rodnog mjesta Sv. Jeronima
  - **J. Bratulić:** Josip Bedeković u kontekstu književnog i znanstvenog stvaralaštva pavlina u 18. stoljeću u Hrvatskoj
  - **A. Jembrih:** Manuale – Ručna knjižica Josipa Bedekovića (1744.)

- **I. Zvonar:** Enigma pjesmice Lepi Ive terga rože u Bedekovićevoj monografiji Natale solum...
- **M. Korunek:** Uloga Josipa Bedekovića u stvaranju i očuvanju pavlinskog graditeljskog nasljeđa na području Međimurja

(Pauza)

Moderator: Dragutin Feletar

- **K. Kuhar:** Sveti Jeronim u hrvatskoglagoljskoj liturgijskoj tradiciji
- **E. Fišer:** Crkva sv. Jeronima u Štrigovi i barokni slikar Ivan Krstitelj Ranger
- **A. Frančić:** Štrigovska antroponimija 18. stoljeća
- **I. Srša:** Fragmenti zidnih slika iz Šenkovca i Štrigove u European illustrated glossary of conservation terms for wall paintings an architectural surfaces
- **V. Kapun:** Prinosi za povijest Štrigove i Celjskih u 15. i 18. stoljeću
- **M. Berljak, L. Logožar:** Štovanje i hodočašća Svetom Jeronimu u Štrigovu, s posebnim osvrtom na »Natale solum...«

Zaključenje znanstvenog skupa

- 14,00 sati** Predstavljanje hrvatskog prijevoda knjige Josipa Bedekovića, sada pod naslovom »Knjiga o sv. Jeronimu, Iliriku i Međimurju«
- Predstavljajući: Prevoditelj prof. Marko Rašić, akademik Dragutin Feletar, urednik i prof. Ivan Pranjić, u ime nakladnika
- 14,30 sati** Zajednički objed (restoran u središtu Štrigove)

SAŽECI REFERATA

Akademik Dragutin FELETAR

JOSIP BEDEKOVIĆ I NJEGOVA POVIJESNO-ZEMLJOPISNA MONOGRAFIJA MEĐIMURJA

U radu se daju neki osnovni podaci iz životopisa Josipa Bedekovića (1688.-1760.), a među njima su i neki dosad manje poznati detalji. Također se razrađuje Bedekovićev prinos povijesti i zemljopisnim značajkama Međimurja, jer je u poglavljima od 50. do 72. svoja djela »Natale solum sancti Hieronymi...« zapravo napisao prvu povijesnu monografiju neke hrvatske regije.

Da bi snažnije potkrijepio svoju tezu o lokaciji antičkog Stridona na današnjem mjestu Štrigove, kao rodnog mjesta velikog sveca rimske Crkve Sv. Jeronima, Bedeković minuciozno razrađuje povijest Međimurja i štrigovskoga kraja. Kod toga nije samo razradio povijest Insule Muro-Dravane u antičko doba (kada je živio Sv. Jeronim), nego je napisao pregled povijesti i zemljopisnih značajki Međimurja kroz cijeli srednji vijek, pa sve do sredine 18. stoljeća. Upravo Bedekovićevi podaci, koji se temelje na izvrsnom poznavanju svekolike literature i izvora, bili su osnovica svim kasnijim radovima i knjigama o Međimurju i međimurskim mjestima. Naročito je temeljito opisao Čakovec, Svetu Jelenu i Štrigovu, ali je spomenuo i sve druge međimurske župe i naselja, te priredio prvu temeljitu kartu Međimurja (sa 132 naselja). Što je osobito značajno, Bedeković se potrudio dokumentirati i dokazati pripadnost i bitnost Međimurja hrvatskom narodnom i državnom biću kroz povijest.

Prof. dr. sc. msgr. Juraj KOLARIĆ

SV. JERONIM, SVEĆENIK I CRKVENI NAUČITELJ (347-419/420)

Jeronim se rodio u Stridonu, »u gradu na granici između Dalmacije i Panonije« (lat. »confinium«). Školu je pohađao u Rimu gdje je bio kršten 366. godine. U gradu Trieru je prigrlio asketski i monaški život, a onda se je preselio u Akvileju gdje je neko vrijeme a svojim prijateljima živio asketskim životom. Otputovao je

na Istok 372. godine, a dotada je boravio u Antiohiji (Sirija), gdje je studirao grčki jezik. Odatle je krenuo u Halkidsku pustinju gdje je živio kao pustinjač. Za to vrijeme intenzivno je učio hebrejski. Kada se je vratio u Antiohiju, tamošnji biskup Paulin, zaredio ga je za svećenika. U Antiohiji je slušao predavanja Apolinara iz Laodiceje, a onda je pratio biskupa Paulina na općem crkvenom saboru u Carigradu (381.), a zatim je s Paulinom preko Cipra došao u Rim, gdje je postao tajnik pape Damazija I. (366.-384.) i duhovni vođa rimskih plemkinja, kojima su pripadale Paula i Eustahija. Nažalost, zbog svog sarkazma i preosjetljivosti prema svojim teološkim neistomišljenicima, stekao je i neprijatelje. Nakon smrti pape Damazija I. i izbora za papu Siricija, Jeronim, koji se je potajno nadao da bi mogao biti izabran za papu, napustio je Rim i otputovao na Istok, a u Betlehemu je 386. godine osnovao jedan ženski i dva muška samostana. Ostatak svog života posvetio je proučavanju Biblije i pisanju.

Jeronim je radio na tome da priredi što točniji tekst Biblije, utemeljen na izvornim jezicima, a najpoznatiji je po prijevodu i preradi prijevoda svetopisamskih knjiga, tzv. »Vulgate«. Napisao je mnogo kometara biblijskih knjiga, pri čemu mu je dobro poznavanje

Filologije i topografije pomoglo da uobličiti tumačenje teksta. Jeronim je preveo i osuvremenio Euzebijevu »Kroniku« i sastavio popis kršćanskih pisaca »De viris illustribus« (Život istaknutih muževa), djelomice utemeljen na Euzebijevoj »Crkvenoj povijesti«, a preveo je i djela Origena. Jeronim je napisao i kontroverzno djelo protiv heretika, kao i protiv ideja origenizma i pelagijanizma. U svojim spisima znao je biti žestok i uvredljiv. Jeronim je napisao i mnoge poslanice: o djevičanstvu, o udovištvu, o monaškom životu, o klericima, kao i mnoga egzegetska djela. On je prije reformacije tražio da Crkva prihvati hebrejski kanon Svetog Pisma i odbaci deuterokanonske knjige. Jeronimova korespondencija sadrži 117 pisama raznim adresatima, a sv. Augustinu je uputio 19 pisama. Proglašen je, zajedno sa sv. Ambrozijem, sv. Augustinom i sa sv. Grgurom Velikim, crkvenim naučiteljem 1295. godine, a njegov se blagdan slavi 30. rujna.

DVOJBE O ZEMLJOPISNOM SMJEŠTAJU ANTIČKOG STRIDONA, RODNOG MJESTA SV. JERONIMA

Učeni pavlin Josip Bedeković je za pisanje svojega glavnog djela »Natale solum...« (1752.) bio potaknut vjerovanjima puka da je sv. Jeronim rođen u međimurskoj Štrigovi (Stridonu), te dvojabama tadašnje kulturno-znanstvene zajednice o lokaciji antičkog Stridona. Bedeković je iznio i analizirao i brojna stajališta koja tvrde da se Stridon nalazi u današnjoj Dalmaciji, ili Liburniji, pa i u Bosni. Tim je mišljenjima suprotstavio svoja istraživanja koja (nedvojbeno) govore u prilog da je antički Stridon zapravo međimurska Štrigova. K toj se tezi priklanjaju brojni znanstvenici i pisci iz hrvatskih i europskih krajeva, a takvo stajalište potvrđuju i bule nekih rimskih papa, stari zemljovid, te stoljetno štovanje i hodočašća sv. Jeronimu u Štrigovu, kao i izgradnja (zavjetne) crkve sv. Jeronima u Štrigovi po prvi put već u doba romanike.

Akademik Josip BRATULIĆ

JOSIP BEDEKOVIĆ U KONTEKSTU KNJIŽEVNOG I ZNANSTVENOG STVARALAŠTVA PAVLINA U 18. STOLJEĆU U HRVATSKOJ

Josip Bedeković pripada u krug znanstvenika i pisaca iz pavlinskoga crkvenog reda, koji su dali velik doprinos hrvatskoj kulturi u 17. i 18. stoljeću. Njegovo stvaralaštvo stoji uz bok učenih pavlina, kao što su Ivan Belostenec, Gašpar Malečić, Martin Borković, Nikola Bengner, Ivan Krištolovec, Hilarion Gašparoti i drugi, a surađivao je i s ponajboljim hrvatskim baroknim slikarom Ivanom Rangerom.

Glavno znanstveno djelo Josipa Bratulića, *Natale solum magni ecclesiae doctoris sancti Hieronymi...*, tiskano u Bečkom Novigradu 1752., zapravo je jedino veliko djelo hrvatske latinističke literature 18. stoljeća koje je tek danas prevedeno na hrvatski i objavljeno. Josip Bedeković je, međutim, bio i vrlo značajan pisac na hrvatskom kajkavskom jeziku, što dosad nije dovoljno valorizirano i prisutno u povijesti hrvatske književnosti. Pisao je i pjesme na kajkavskom izričaju, te druge spise. Bedeković je dao i veliki prinos razvoju pučkog i visokog obrazovanja i prosvjetiteljstva. U kontekstu znanstvenog i prosvjetiteljskog djelovanja hrvatskih pavlina, Josip Bedeković zauzima posebno mjesto.

MANUALE – RUČNA KNIŽICA JOSIPA BEDEKOVIĆA (1744.)

Josip Bedeković Komorski (1688. – 1760.) potječe, prema rodoslovnom stablu od obitelji koja je svoja imanja imala u Komoru (Bedekovčina). Njegovo je ime u povijesti lepoglavskih i hrvatskih pavlina vrlo dobro poznato. U Hrvatskoj historiografiji ostao je zapamćen po latinskom djelu *Natale solum magni Ecclesiae Doctoris Sancti Hieronimim ...* (1752.) (=Rodna gruda velikoga crkvenog učitelja Sv. Jeronima ...) koja je važna i za povijest Međimurja jer u njoj dokazuje da je ono uvijek pripadalo Hrvatskoj a ne Mađarskoj. U povijesti kajkavske tiskane knjige Josip Bedeković je ostao zapažen, doduše, samo jednom knjigom. Upravo je o toj knjizi u referatu riječ. U naslovu te knjige razabire se da je to: »Manuale, ručna knjižica iliti kratak navuk našem lajkom, ali skupne bratje za ležeši na božjem putu napredek, iz vaskojačkih vnogo-vredneh i vučeneh satvoriteljov, iliti autorov skupa spravljen i popisane (...) iz nemškoga na horvatcki po poštuvanom otcu Bedeković Ježefu (...) preobernjen i na svjetlo dan.« Kao što je naveo, Bedeković je to djelo iz njemačkoga preveo na horvatski – kajkavski književni jezik. On zapravo slijedi praksu 16. i 17. stoljeća pisanja i tiskanja knjiga na domaćem razumljivom jeziku kajkavskom. To pak potvrđuje činjenicu da je, kao član pavlinskoga reda i on djelovao prosvjetiteljski. Bedeković je u naslovu naveo tko su korisnici te knjižice, svakako, uz ostali vjernički pobožni puk, to su prije svega braća laici (obojege spola) koji u pavlinskom redu obnašaju različitu djelatnost i služe Bogu. U referatu će biti više riječi o sadržaju i jeziku Ručne knjižice koja se uklapa u kajkavski književni barok prve polovice 18. stoljeća.

Mr. sc. Ivan ZVONAR

ENIGMA PJESMICE LEPI IVE TERGA ROŽE U BEDEKOVIĆEVOJ MONOGRAFIJI NATALE SOLUM...

U LIV. glavi prvog dijela svoje monografije *Natale solum...*, pod naslovom *De Moribus vetustis, ac prisca Religione populi Insulae Muro-Dravanæ* Bedeković opširno govori o starim običajima i vjeri naroda na međimurskom prostoru i spominje bogove u koje su njegovi stanovnici vjerovali prije pokrštenja.

Na prvom je mjestu bog Lado. Njega, prema Vitezoviću, uspoređuje s Plutonom, a tu su još Podaga, Trigla[v] i Flins, koje će opisati pojedinačno.

Slijede opisi proricanja i ratničkih igara na konjima, a u tom kontekstu slijedi i pjesma Lepi Ive terga rože... »... koju su Slaveni, budući praznovjerni, na pučkom govoru sastavili, a pjeva se tako da se u svakoj kitici ponavlja ime Lado .«

I premda Bedeković nigdje ne kaže da je to međimurska pjesma, neki su naši etnografi i književni povjesničari (V. Žganec, M. Bošković-Stulli) skloni povjerovati da je kajkavska, potekla iz Međimurja.

Činjenica je da se radi o usmenoj pjesmi u kojoj se L a d o spominje kao božanstvo muškog spola, kako ga opisuju i Vitezović i Bedeković, ali nije ni kajkavska ni međimurska. Njezino je podrijetlo štokavsko, a forma joj se, pri usmenom prenošenju, tek ponešto mijenjala, pa ju je tako zapisao Vinko Žganec u Novakovcu, da bi je i Đuro Vilović, prema Žgančevu zapisu, unio u svoj roman Međimurje.

Dr. sc. Marijana KORUNEK

ULOGA JOSIPA BEDEKOVIĆA U STVARANJU I OČUVANJU PAVLINSKOG GRADITELJSKOG NASLJEĐA NA PODRUČJU MEĐIMURJA

Za bolje poznavanje međimurske kulture i kulturne baštine, od neprocjenjive je vrijednosti rad i djelovanje pavlina Josipa Bedekovića, koji je živio i djelovao u čakovečkom pavlinskom samostanu, čiji se ostatci danas nalaze u naselju Šenkovec. Josip Bedeković se tijekom prve polovine 18. stoljeća navodi kao prior čakovečkog pavlinskog samostana u Svetoj Jeleni, koji djeluje na području Međimurja u periodu od 1376. do 1786. godine. U svojem djelu *Natale solum magni ecclesiae doctris sancti Hieronymi...* objavljenom 1752. godine, Bedeković daje uvid u onovremene prilike u Međimurju, ali donosi i vrijedne podatke o zbivanjima na tom području u ranijim stoljećima, kao i opise brojnih građevina koje su tijekom stoljeća propale ili nestale. Samostan u Svetoj Jeleni je u početku u svojem vlasništvu imao samo posjed Varhel na kojem je izgrađen, ali tijekom stoljeća povećava svoju nepokretnu imovinu (vinogradi, šume, livade i dr.), te ulazi i u posjed kapele sv. Jeronima u Štrigovi.

U vrijeme kad je Josip Bedeković bio prior čakovečkog pavlinskog samostana, Međimurje je 1738. godine zadesio potres, koji je oštetio čakovečku utvrdu i pavlinski samostan u Svetoj Jeleni, staru crkvu sv. Jeronima u Štrigovi, te brojne župne crkve i zidane građevine. Njemu se pripisuje obnova crkve i samostana u

Svetoj Jeleni nakon potresa, kada su na crkvi postavljene željezne sponne, te je ona sanirana od pukotina, djelomično ožbukana i obojana. Nakon obnove crkve učvršćeni su i zidovi istočnog i sjevernog samostanskog krila željeznim sponama po dužini i širini, zabrtvljeni su oštećeni svodovi po sobama i hodnicima, te ponovno ožbukani, popravljene su peći i kamini, kao i refektorij. Zbog oštećenja je tada srušena stara crkva sv. Jeronima u Štrigovi, te je upravo Josip Bedeković započeo izgradnju nove, današnje crkve. Prvo je dovršeno svetište trolisnog tlocrta koje je u unutrašnjosti oslikao Ivan Ranger, a nakon toga se gradi crkvena lađa i dva zvonika na glavnom pročelju. Navedeno djelo Josipa Bedekovića važno je jer opisuje pavlinsku kulturnu baštinu na području Međimurja, kao i tijekom izgradnje kapele u Štrigovi, ali je još značajnije za bolje razumijevanje arhitektonskog sklopa čakovečkog pavlinskog samostana, obzirom da su njegove građevine tijekom stoljeća srušene, te su, izuzev nekadašnjeg svetišta samostanske crkve, očuvane samo u arheološkom sloju.

Dr. sc. Kristijan KUHAR

SVETI JERONIM U HRVATSKOGLAGOLJSKOJ LITURGIJSKOJ TRADICIJI

Malo je poznato da sveti Jeronim od 13. stoljeća slovi kao autor glagoljskog pisma i zaštitnik hrvatskoglagoljske liturgijske tradicije. Senjski biskup Filip godine 1248. tražio je od pape Inocenta IV. dopuštenje slavljenja liturgije na crkvenoslavenskom jeziku, uporabom liturgijskih knjiga pisanih na glagoljici za koju je biskup Filip tvrdio da je djelo sv. Jeronima. Uz svečano dopuštenje hrvatskoglagoljske liturgije, papa Inocent IV. prihvaća tvrdnju da je sv. Jeronim autor glagoljskog pisma, a time postaje i zaštitnik hrvatskoglagoljske liturgijske tradicije.

Ime svetog Jeronima, osim po pripadnosti hrvatskoglagoljskih liturgijskih knjiga rimskom obredu, donose glagoljski liturgijski tekstovi po kojima se može pratiti čašćenje svetog Jeronima kao i varijante koje su po naslovu zaštitnika glagoljaštva, unošene u liturgijske tekstove hrvatskoglagoljskih misala i brevijsara.

Autor ispituje liturgijsku tradiciju čašćenja sv. Jeronima u hrvatskoglagoljskim misalima i brevijsarima te prikazuje naznake u različitim varijantama u euhološkim i drugim liturgijskim tekstovima.

Mr. sc. Ernest FIŠER, književnik

CRKVA SV. JERONIMA U ŠTRIGOVI I BAROKNI SLIKAR IVAN KRSTITELJ RANGER

Veliki hrvatski stvaratelj, učeni pavlin Josip Bedeković, vrlo je zaslužan i za izgradnju barokne crkve sv. Jeronima u Štrigovi od 1739. do 1749. godine. Uz veliku kulturno-povijesnu i umjetničku vrijednost ove crkve, ona je najpoznatija u hrvatskoj kulturnoj baštini po zidnim slikarijama znamenitoga hrvatskoga baroknog majstora, pavlina Ivana Krstitelja Ramera (1700.-1753.)

Na nagovor Josipa Bedekovića, tadašnjeg priora pavlinskog samostana u Svetoj Jeleni, Ranger je oslikao cijelo svetište crkve sv. Jeronima u Štrigovi. Neki povjesničari umjetnosti smatraju da je upravo u Štrigovi Ranger ostvario svoje najbolje djelo. Doista freske u svetištu crkve sv. Jeronima vrlo su impresivne. Osobito se ističu likovi četvorice evanđelista, te svetaca i u gornjem dijelu apoteoza života sv. Jeronima.

Prof. dr. sc. Anđela FRANČIĆ

ŠTRIGOVSKA ANTROPONIMIJA 18. STOLJEĆA

Matične su knjige riznica imenskih podataka, antroponimijskih i toponimijskih, pravilnom interpretacijom kojih se, iz naoko suhoparne knjižne građe, slaže mozaička slika vremena i u kojemu su nastale.

Na temelju antroponimijske građe ekscerpirane iz matičnih knjiga krštenih župe Štrigova koje sadržavaju zapise iz 18. stoljeća, prikazat će se osnovne značajke antroponimije štigovske župe u stoljeću objavljivanja Bedekovićeve djela *Natale solum magnaee ecclesiae doctoris sancti Hieronymi...* (Neostadii Austriae, 1752.). Iščitane osobitosti osobnoimenskoga i prezimenskoga sustava (npr. frekvencija, motivacija, tvorba, etiologija) promotrit će se u kontekstu međimurske antroponimije te usporediti sa slikom onovremene hrvatske antroponimije.

FRAGMENTI ZIDNIH SLIKA IZ ŠENKOVCA I ŠTRIGOVE U EUROPEAN ILLUSTRATED GLOSSARY OF CONSERVATION TERMS FOR WALL PAINTINGS AND ARCHITECTURAL SUR- FACES

Potkraj listopada 2015. objavljen je Ilustrirani rječnik konzervatorskih pojmova zidnog slikarstva i arhitektonskih površina. Njegovim je objavljivanjem dovršen dvogodišnji projekt u kojemu je sudjelovalo sedam europskih institucija. Projekt je pokrenuo i vodio Hornemann Institut iz Hildesheima (Njemačka), a ravnopravni su im partneri bili sveučilišta Universitat Politècnica de València (Španjolska), University of Art and Design, Cluj-Napoca (Rumunjska), Karabük Üniversitesi (Turska) i University of Malta te dva zavoda Centre Interdisciplinaire de Conservation et Restauration du Patrimoine (Francuska) i Hrvatski restauratorski zavod. Osim vodećih partnera, u prijevodima su sudjelovali i pridruženi partneri iz Njemačke, Bugarske i Italije te nekolicina stručnjaka iz Poljske, Njemačke i Rumunjske.

Svi su pojmovi (definicije i komentari) na engleskom jeziku s kojeg su prevedeni na deset jezika: bugarski, hrvatski, francuski, njemački, mađarski, talijanski, poljski, rumunjski, španjolski i turski. Naknadno je rječnik preveden i na arapski, a u tijeku su prijevodi i na neke druge jezike. Potkraj 2016. napravljeno je ispravljeno i dopunjeno, 2. izdanje koje je dostupno u PDF formatu na internetu. U izradi rječnika sudjelovala je stručna ekipa Odjela za zidno slikarstvo iz Hrvatskoga restauratorskog zavoda koja je obradila dvadeset jedan (21) pojam u poglavlju: Surface Design (Art and Craft Technique): Zidno slikarstvo, Stratigrafija slike, Fresco, Mezzofresco, Secco, Tempera, Pentimento, Reljef, Nanošenje ukrasa, Enkaustika, Uljno slikarstvo, Impasto, Sgraffito, Distemper, Akrilno slikarstvo, Palimpsest, Mineralne boje, Mozaik, Štuko, Scagliola i Glazirane dekoracije. U poglavlju Materilas (Appendix) obrađeno je sedam pojmova: Kalcitna kora, Karbonatacija, Kazein, Mramorni prah, Pijesak, Tesera i Vosak. U korekciju hrvatskoga prijevoda bio je uključen dr. sc. Bruno Nahod iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Za restauratorsku struku i Hrvatski restauratorski zavod neizmerno je važno ne samo sudjelovanje u izradi pojmova nego i činjenica da su u rječnik uvrštene brojne fotografije hrvatskih spomenika koje ih ilustriraju. To nisu samo fotografije koje smo predložili za ilustraciju pojmova koje su obrađivali hrvatski struč-

njaci nego i ilustracije pojmova kolega iz drugih zemalja koji nisu imali kvalitetnije ilustracije. Čak pet fotografija koje ilustriraju pojmove: Reljef, Pentimento, Intonaco, Sinopija i Arriccio potječu iz kapele sv. Jelene u Šenkovcu i tri fotografije: Zidno slikarstvo, Akrilno slikarstvo i Mineralne boje iz crkve sv. Jeronima u Štrigovi. Dodajmo tomu da su za naslovnicu rječnika od devet fotografija koje ilustriraju pojedine pojmove odabrane čak tri iz Hrvatskoga restauratorskog zavoda (Reljef, Scagliola i Tempera), a da prva fotografija na naslovnici »Madona doji dijete« (reljef) potječe iz kapele sv. Jelene u Šenkovcu. Uzimajući u obzir višejezičnost rječnika, bez pretjerivanja se može zaključiti da su s tim dvama međimurskim spomenicima zidnoga slikarstva sada upoznati restauratori diljem svijeta.

Vladimir KAPUN

PRINOSI ZA POVIJEST ŠTRIGOVE I CELJSKIH U 15. I 18. STOLJEĆU

O Celjskima u Štrigovi, od davnine »središtu« brijeznoga dijela (»Gornjega«) Međimurja, ne može se reći mnogo više od onoga što je napisao Josip Bedeković u »Natale solum« kojega se prijevod upravo promovira. Vrijedi ipak spomenuti da su od kraja XIV. st. do 1456. godine bili vlasnici tvrđave (castrum) na Štrigovčaku (tada vjerojatno u strateško-stambenoj funkciji) s ovećim posjedom, uz koju su vezane legende o »Črnoj kraljici« i neke druge. Kao dobročinitelji pavlinskoga samostana u Sv. Jeleni kod Čakovca sagradili su na obronku Štrigovčaka (prvu?) crkvu sv. Jeronima i tako obnovili legendu o njegovu rođenju upravo u tome mjestu, koju je potvrdio i papa Nikola V. Na njezinu mjestu sagrađena je u XVIII. st. sadašnja hodočasnička crkva s poznatim freskama Ivana Rangera. Svakako pak vrijedi podsjetiti i na neobično »dinamičnu« povijest Štrigove, ne samo mjesta nego i općine te župe, u XX. stoljeću kad je višekratno premještanje vjekovne granice između Međimurja i Štajerske prema istoku završilo odcjepljenjem Raskrižja i okolice od zemljopisne i upravne cjeline Međimurja.

ŠTOVANJE I HODOČAŠĆA SVETOM JERONIMU U ŠTRIGOVU, S POSEBNIM OSVRTOM NA »NATALE SOLUM...«

Nije poznato kada je mjesto Štrigova nastalo ali je poznato iz starog spisa vizitacije arhidakona Ivana da je crkva sv. Marije Magdalene već 1334. godine bila štrigovska župna crkva. No, puno prije toga, već u romaničko doba bila je izgrađena crkvice u čast sv. Jeronimu; ona se nalazila na mjestu gdje je nekad bio »očinski dom samoga sveca« a u blizini, podno crkve se nalazio izvor-zdenac sa čudotvornom vodom. Mnogi pisci svjedoče da od pamtivijeka, od davnine pobožan kršćanski puku ovamo dolazi, hodočasti i štuje spomenutog sveca te zadobiva posebne milosti, a događaju se i mnoga čuda po zagovoru sv. Jeronima.

Zamah štovanju i hodočašćima, posebno za blagdan sv. Jeronima, daje izgrađena sredinom petnaestog stoljeća gotička crkva posvećena sv. Jeronimu. Ovdje treba svakako spomenuti veoma važnu ispravu pape Nikole V. kojom on potiče još veće štovanje sv. Jeronima u Štrigovi; naime, rimski prvosvećenik 10. studenoga 1447. godine izdaje pečatnicu (bulu) kojom na molbu Fridriha Celjskog podjeljuje vjernicima posebne oproste ako iz osjećaja pobožnosti posjete crkvu na blagdan sv. Jeronima.

Osobito širenje štovanja sv. Jeronima dogodio se nakon velikog potresa 1738. u kojem je bila srušena gotička crkva sv. Jeronima. Tada pavlin Josip Bedeković (1688.-1760.), kao prior Pavlinskog samostana u Svetoj Jeleni u Šenkovcu, organizira izgradnju nove i veće barokne crkve koja je bila dovršena 1749. Uz to Bedeković u svojim spisima ističe veliku pobožnost Božjeg naroda prema sv. Jeronimu; on u njegovom najznačajnijem djelu Natale solum magni Ecclesiae doctoris sancti Hieronymi ... objavljenom 1752. dao je osobiti doprinos širenju štovanja sv. Jeronima u Štrigovi; u spomenutom djelu opširno govori, navodeći riječi mnogih povjesničara »o pobožnosti kako domaćeg tako i stranog puka prema štrigovskoj crkvi sv. Jeronima i o milostima za koje svjedoči da ih upravo ondje dobivaju«; Bedeković svjedoči da je i on sam, »u raznim potrebama i slabostima kleknuo pred oltar sv. Jeronima, i postao jedan od bezbrojnih molitelja i primatelja milosti«, kao i mnoštvo drugih koji primaju razna uslišanja zagovorom sv. Jeronima i u crkvi i na čudotvornom vrelu koje se nalazi podno crkve njemu u čast izgrađene. O tome svjedoče mnoge izjave molitelja, hodočašća, pobožnosti a i »zavjetni darovi, zavjetne pločice, ...«

Nakon što je ukinut Pavlinski red 1786. godine crkva sv. Jeronima postaje samo filijalna crkva župe u Štrigovi. U nju dolaze i dalje pojedinačni hodočasnici, slavi se svečano svake godine blagdan sv. Jeronima, Dan klanjanja, a Tijelovska procesija je uvijek polazila od župne crkve sv. Marije Magdalene a završavala u crkvi sv. Jeronima. Štovanje sv. Jeronimu u njegovom rodnom mjestu i dalje traje ali ne više onim intenzitetom kao kad je crkva pripadala pavlinima uz koju su imali i samostan.

Nakon Drugog svjetskog rata komunističke vlasti zabranjuju javne vjerske manifestacije kao što su procesije i hodočašća; štovanje i pobožnost sv. Jeronimu vjernici iskazuju uglavnom unutar crkve na njegov blagdan. Čudotvorni izvor je zatvoren, malo tko zna da on i postoji. Sama crkva je tijekom vremena postala derutna a zgrada nekadašnjeg pavlinskog samostana, koji se nalazi uz samu crkvu, danas pripada jednoj obitelji. Veliki zahvati na obnovi započeli su godine 1982. i traju do danas. Do sada obnovljena je fasada, krovšte, zvonici s oslikom na pročelju crkve te je sanirana vlaga, a pri završetku je obnova u svetištu čuvenih freski pavlina Ivana Krstitelja Rangera. Zbog radova i sigurnosti crkva je za posjetitelje zatvorena a zainteresirani ju mogu posjetiti uz dopuštenje. Premda je u skelama povremeno se u njoj slave sv. Mise, a redovito na blagdan sv. Jeronima.

Umjetnička slika iz samostana u Svetoj Jeleni, koju je u drugoj polovici 18. stoljeća naslikao Gabriel Thaller. Naslikana je grupa pavlina koja je obnavljala samostan nakon razornog potresa 1738. godine. Pridružujem se pretpostavci Ivana Pranjića da je slikar u prvom planu naslikao tadašnjeg priora Josipa Bedekovića, kako rukom pokazuje na sv. Jeronima, a u drugoj drži svoju knjigu »Natale solum...«. Lijevo od Bedekovića, ponad vedute Pavlinskog samostana u Svetoj Jeleni, vjerojatno je prikazan raniji prior, o. David Lisjak (slika se nalazi u Franjevačkom samostanu u Čakovcu)